Klasik Türk Edebiyatında Kadın Şairler külliyatında, Anadolu sahasında klasik tarzda şiir yazan Türk kadın şairleri ele alınmıştır. 19. yüzyıla gelinceye kadar her yüzyılda bilinen şair sayısı bir elin parmaklarını geçmezken, imparatorluğun en uzun yüzyılı olarak adlandırılan ve askerî, siyasî, toplumsal sahada birçok değişim rüzgârlarının yaşandığı bu yüzyılda matbaanın yaygınlaşması, gazete ve dergilerin yayın hayatına girmesi, öncü kadın şairlerin çıkması vb. etkenlerle kadın şairlerin sayısında önemli artış görülmüştür. Kadın şairlerimiz bu yüzyılda şiirlerinde divan şiiri geleneğinin klasik konuları yanında aile bağları, çocuk sevgisi ve terbiyesi, vatan ve millet sevgisi, askerlik, milli birlik gibi kavramları işlemişlerdir.

On kitaptan oluşan külliyatın elinizdeki **birinci kitabında** kadın şairlerin tamamı hakkında genel bir değerlendirme yapılarak, müstakil bir eser olarak değerlendirilemeyen kadın şairlerin tek tek kısa hayat hikâyeleri anlatılmış; açıklamalarıyla şiir örneklerine yer verilmiştir.

/idealkltr
idealkultur.com
Online Satış İçin:
idealkitap.com
ISBN-13: 978-625-8375-47-3

1 ŞİİRİN ZARİF KALEMLERİ EDİTÖR: NİHAT ÖZTOPRAK

1

KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA KADIN ŞAİRLER

ŞİİRİN ZARİF KALEMLERİ

EDİTÖR
NİHAT ÖZTOPRAK

ideal
Kültür Yayıncılık

Klasik Türk Edebiyatında Kadın Şairler Külliyatı,
milletimizin şair ruhlu tüm kadınlarına ithaf edilmiştir.

ideal
Kültür Yayıncılık

Klasik Türk Edebiyatında Kadın Şairler 1

ŞİİRİN ZARİF KALEMLERİ

Yayın Koordinatörü
Ahmet Dündar

Yayın Yönetmeni
Zeynep Yeşilova

Editör
Prof. Dr. Nihat Öztoprak

Yardımcı Editör / Sekreter
Doç. Dr. Ümran Ay

1. Basım: İstanbul, 2023

Kapak/Kapak Uygulama: **Yunus Karaaslan**

Mizanpaj: **DBY Ajans**

İDEAL KÜLTÜR YAYINCILIK
Reklam ve Organizasyon San. Tic. Ltd. Şti.
Topkapı Mah. Kahalbaşı Sok. No: 31/1 Fatih - İstanbul
Tel: +90 212 528 85 41 / bilgi@idealkultur.com
Kültür Bakanlığı Sertifika No: 46699

Baskı ve Cilt:
Optimum Basım San. Tic. Ltd. Şti.
(Kültür Bakanlığı Sertifika No: 41707)

ISBN: 978-625-8375-47-3

Esere ait kütüphane katalog kartına karekodu okutarak ulaşabilirsiniz.

© Bu kitabın her hakkı saklıdır. Tamamen veya herhangi bir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan basılamaz, kopyası çıkarılamaz, fotokopisi alınamaz veya kopya anlamı taşıyabilecek hiçbir işlem yapılamaz.

Klasik Türk Edebiyatında Kadın Şairler 1

ŞİİRİN ZARİF KALEMLERİ

Nihat ÖZTOPRAK
Sebahat DENİZ
Ersen ERSOY
Hacı İbrahim DEMİRKAZIK
Mustafa ÖZKAT
Hasan KAYA
Bünyamin AYÇİÇEĞİ
Ümran AY
Nusret GEDİK

ideal
Kültür Yayıncılık

Klasik Türk Edebiyatında Kadın Şairler – 1
ŞİİRİN ZARİF KALEMLERİ
Bölümleri Hazırlayan Yazarlar / Bölümleri

Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK

Klasik Türk Edebiyatı Kadın Şairleri Üzerine Genel Değerlendirme

Prof. Dr. Sebahat DENİZ

Talat Hanım, Fatma Hanım, Cevheriye Bânû Hanım

Prof. Dr. Ersen ERSOY

Nisâyî, Hacı Fâtıma Hanım, Hatice İffet Hanım (Diyarbakırlı), Gülperî Hanım, Aişe İsmet Teymûrî, Yaşar Nezihe Hanım

Prof. Dr. Hacı İbrahim DEMİRKAZIK

Ayşe Hubbî Hatun, Saniye Hanım, Münîre Hanım, Fahriye Hanım

Doç. Dr. Mustafa ÖZKAT

Zeynep Hatun, Hasîbe Mâide Hanım, Nesîbâ Tevfîka Hanım, Lütfiye Hanım, Fatma Servet Hanım, Hatice İffet Hanım (İstanbullu)

Doç. Dr. Hasan KAYA

Fatma Ânî Hanım, Fasîha Hanım, Habîbe Hanım, Cemîle Hanım, Tevhîde Hanım, Fatma Kamile Hanım

Doç. Dr. Bünyamin AYÇİÇEĞİ

Pertevniyal Vâlide Sultan, Hamiyet Zehra Hanım, Ayşe Vuslat Hanım, Fatma Makbûle Leman Hanım, Fehime Nüzhet Hanım

Doç. Dr. Ümran AY

Naciye Hanım, Nigar Hanım, Mihrünnisa Tarhan Hanım

Doç. Dr. Nusret GEDİK

Afîfe Sultan Kadın Efendi, Nesibe Safvet Hanım, Sa'îde Hanım, Fıtnat Hanım (Hazinedarzâde), Mâhşâh Hanım

YAZARLARIN İLETİŞİM BİLGİLERİ

Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK

Fatih Sultan Mehmed Vakıf Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, noztoprak@fsm.edu.tr

Prof. Dr. Sebahat DENİZ

Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, sebahat@marmara.edu.tr

Prof. Dr. Ersen ERSOY

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ersen.ersoy@dpu.edu.tr

Prof. Dr. H. İbrahim DEMİRKAZIK

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ibrahim.demirkazik@bilecik.edu.tr

Doç. Dr. Mustafa ÖZKAT

Atlas Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Ortak Dersler Programı, mustafa.ozkat@atlas.edu.tr

Doç. Dr. Hasan KAYA

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, hasankaya@nku.edu.tr

Doç. Dr. Bünyamin AYÇİÇEĞİ

İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Türk İslam Edebiyatı Ana Bilim Dalı, bünyamin.aycicegi@istanbul.edu.tr

Doç. Dr. Ümran AY

Marmara Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, umran.ay@marmara.edu.tr

Doç. Dr. Nusret GEDİK

Marmara Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, nusret.gedik@marmara.edu.tr

İçindekiler

Sunuş **11**

Klasik Türk Edebiyatı Kadın Şairleri Üzerine Genel Değerlendirme **19**

Klasik Türk Edebiyatı Kadın Şairleri Üzerine Yapılmış Çalışmalar 20
Klasik Türk Şiirinde Kadın Şair Sayısı 24
Divan ve Divançesi Olan Kadın Şairler 25
Mahlasları 26
Eğitimleri 27
Aşk-Sevgili Anlayışları 28
Tarikat İlişkileri 31
Yakın Akrabaları İçin Şiir Yazmaları 32
Kadın Şairler Arasında Dostluk 34
Mersiye ve İstimdat Şiirleri 37
Tarihleri 39
Şarkıları 40
Ninnileri 41
Kudûmiyyeleri 43
Kadınca İfadeleri 44
Sonuç 46

KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA KADIN ŞAİRLER

Zeyneb Hatun **53**

Ayşe Hubbî Hatun **67**

Nisâyî **79**

Afîfe Sultan Kadın Efendi **85**

Fatma Ânî Hanım **95**

Hacı Fâtıma Hanım **103**

Nesibe Safvet Hanım **109**

Nesîbâ Tevfîka Hanım **115**

Hatîce İffet Hanım (Diyarbakırlı) **123**

Fasîha Hanım **131**

Hasîbe Mâ'ide Hanım **135**

Pertevniyal Vâlide Sultan **145**

Habîbe Hanım **147**

Gülperî Hanım **153**

Sa'îde Hanım **159**

Naciye Hanım **165**

Ayşe Vuslat Hanım **173**

Fatma Makbûle Leman Hanım **179**

Cemîle Hanım **189**

Fahriye Hanım **193**

Fatma Servet Hanım **201**

Talat Hanım **209**

Lütfiye Hanım **215**

Tevhîde Hanım **221**

Ayşe İsmet Teymûrî **231**

Münîre Hanım **241**

Fıtnat Hanım (Hazinedârzâde) **249**

Fatma Hanım **257**

Hatîce İffet Hanım (İstanbullu) **265**

Cevheriye Bânû Hanım **271**

Nigar Hanım **279**

Fatma Kâmile Hanım **291**

Fehime Nüzhet Hanım **297**

Mâhşâh Hanım **309**

Mihrünnisa Tarhan Hanım **315**

Hamiyet Zehra Hanım **327**

Fatma Sâniye Hanım **335**

Yaşar Nezihe Bükülmez **341**

Klasik Türk Edebiyatında Kadın Şairler Tablosu **349**

Motifler ve Terimler Sözlüğü **359**

Kaynakça **367**

Dizinler **381**

Sunuş

Klasik Türk edebiyatının her çağa hitap eden şiirleri; zengin muhtevası, mükemmel şekil hususiyetleri ve taşıdıkları yüksek kültür birikiminden dolayı zamanın eleğinden dökülmeden günümüze kadar gelmiştir. 13. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar geçen zaman diliminde binlerce şairin dilinden yüzbinlerce anlamlı, ahenkli, nükteli ve gizemli söz şiir olup dökülmüştür. Çağları aşıp gelen bu söz hazinesinin oluşumunda en yüksek pay şüphesiz erkeklerindir. Dünyada söz sahibi bütün edebiyatlarda da erkek hakimiyeti bizdekinden farklı değildir. Bununla beraber Türk toplumunda tarihin her döneminde ve alanında olduğu gibi klasik Türk edebiyatı döneminde de kadınların temsil edildikleri bilinmektedir.

Temsilcilerinin büyük bir kısmı erkek şairlerden oluşan klasik Türk edebiyatında eldeki kayıtlara göre ilk kadın imzası 15. yüzyılda görülür. Sehî Bey, *Heşt Behişt* adlı biyografik eserinde II. Bayezid döneminde Amasya'da yetişmiş iki divan şairinden Zeynep Hatun ve Mihrî Hatun'dan bahseder. Onları daha sonraki yüzyıllarda başta İstanbul olmak üzere Osmanlı Devleti'nin Trabzon, Kastamonu, Diyarbakır, Bursa, Hersek gibi şehirlerinden yetişmiş kadın şairler takip eder.

19. yüzyıla gelinceye kadar her yüzyılda bilinen şair sayısı bir elin parmaklarını geçmezken, imparatorluğun en uzun yüzyılı olarak adlandırılan ve askerî, siyasî, toplumsal sahada birçok değişim rüzgârlarının yaşandığı bu yüzyılda matbaanın yaygınlaşması, gazete ve dergilerin yayın hayatına girmesi, öncü kadın şairlerin çıkması vb. etkenlerle kadın şairlerin sayısında önemli artış görülmüştür.

Kadın şairlerimiz ilk eğitimlerini müderrislik, kadılık, şeyhülislamlık, kazaskerlik, valilik gibi vazifelerde bulunan babalarından almışlar, yetiştikleri kültürel muhitte aile çevresinde ve yakın çevrelerinde bulunan şair ve yazarlardan etkilenmişler, bu etkiyi nazireleriyle veya müşterek şiirleriyle göstermişlerdir. Küçük yaşlarından itibaren Arapça, Farsça, aruz eğitimi alan kadın şairler hüsn-i hat, musiki gibi güzel sanat dallarında da kendilerini yetiştirmekten geri durmamışlardır. Arapça, Farsça eğitimlerine 19. yüzyılda Fransızca, Rumca, Yunanca gibi diller de eklenmiş; bu dillerde yazılmış manzum ve mensur eserleri okuyup tercüme edecek şekilde kabiliyetlerini geliştirmişlerdir. Eşleri de kadılık, saray hocalığı, kazaskerlik, defterdarlık, mektupçuluk, valilik, sadrazamlık gibi önemli devlet kademelerinde görev yapan şairler; eşlerinin vazifeleri dolayısıyla yaşadıkları devrin yüksek kültür ve sanat atmosferinin müdavimi, çoğu zaman da saz ve söz meclislerinin ev sahibesi olmuşlardır. Klasik Türk şiiri geleneğine uyarak şiirlerini divanlarda toplamışlar, az da olsa 19. yüzyılda eserlerine isim verenler de çıkmıştır. Nazım şekilleri içinde en çok gazel nazım biçimini tercih etmişler, divan şiirinin ele aldığı konuları yine geleneğin imkânlarıyla işlerken 19. yüzyılda ve 20. yüzyılın başında vatan ve millet sevgisi, askerlik, özgürlük gibi konuların şiire dahil olmasından onlar da hissedar olmuşlardır. Çoğunlukla aruz veznini kullanan kadın şairler, hece vezniyle de ilahî ve

türkü formunda manzumelere imza atmışlar, Tanzimatla birlikte şiirde nazım biçimi ve konularda gelişen yenilikçi anlayışa ayak uydurmuşlardır.

Bugüne kadar kadın şairlerimizle ilgili birçok bilimsel ve popüler çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda şairler müstakil olarak veya topluca değerlendirilmiştir. Mehmet Zihnî Efendi'nin *Meşâhirü'n-Nisâ*, Murat Uraz'ın *Resimli Kadın Şair ve Muharrirlerimiz*, Ahmet Muhtar Hacıbeyzâde'nin *Şair Hanımlarımız*, Müjgân Cunbur'un *Osmanlı Dönemi Türk Kadın Şairleri*, Serhan Alkan İspirli'nin *Kadın Divan Şairleri ve Geleneğin Uzantısı* gibi çalışmalar kadın şairlerimiz hakkında yapılmış toplu çalışmalara örnektir.

Klasik Türk edebiyatındaki kadın şairlerin birlikte/toplu tanıtıldığı çalışmaların yanında bilhassa divan, mesnevi gibi eser sahibi kadın şairler de müstakil çalışmalara konu olmuştur. Mihrî Hatun, Leylâ Hanım, Şeref Hanım, Fıtnat Hanım, Âdile Sultan, Leylâ (Saz) Hanım, Hatice Nakiyye Hanım, Baharzâde Ferîde Hanım, Nigâr Hanım, Sırrî Rahile Hanım'ın eserleri, şiirleri ve edebî şahsiyetleri hakkında yapılmış müstakil kitap, tez, makale çalışmaları bu cümledendir.

Erbabına malum olduğu üzere, klasik Türk edebiyatı metinlerinin yer aldığı yazma eserler, mecmualar, hatta cönkler hâlâ tam olarak toplanamamış ve kataloglanamamıştır. Yurt içinden ve yurt dışından her gün yeni bir yazmanın bulunduğu haberleri gelmektedir. Bu sebeple her gün daha önce ismi bilinmeyen bir kadın şair ve şiirleri ortaya çıkarılmakta veya bilinen şairlerin yeni şiirlerine ve divan nüshalarına rastlanabilmektedir. Elbette bu gelişmeler gerek bir şair üzerine gerekse geneli üzerine yeni çalışmalar için zemin hazırlamaktadır. Elinizdeki bu külliyat böyle bir ihtiyaçtan doğmuştur.

Klasik Türk Edebiyatında Kadın Şairler külliyatında, Anadolu sahasında klasik tarzda şiir yazan Türk kadın şairleri ele alınmıştır. On ciltten oluşan külliyatın **birinci cildinde** kadın şairlerin tamamı hakkında genel bir değerlendirme yapılarak, müstakil bir eser olarak değerlendirilemeyen kadın şairlerin tek tek kısa hayat hikâyeleri anlatılmış; sonra şiir örneklerine yer verilmiştir. Örnek şiirlerin bilinmeyen kelimeleri anlamları verilerek şiirin hemen altında listelenmiş, şiirin nesre çevirisiyle birlikte genel değerlendirmesi de yapılarak o şiirle ilgili çalışma tamamlanmıştır.

Birinci kitabın dışındaki ciltlerde müstakil divanı olan kadın şairlerden dokuzunun ayrı birer kitapla tanıtılması amaçlanmıştır. Bu şairler sırasıyla: Mihrî Hatun (ö. 1512?), Fıtnat Hanım (ö. 1780), Leylâ Hanım (ö. 1848), Şeref Hanım (ö. 1861), Sırrî Hanım (ö. 1877), Âdile Sultan (ö. 1899), Nakiyye Hanım (ö. 1899), Ferîde Hanım (ö. 1903) ve Leylâ Saz (ö. 1936)'dır. Bu eserlerin birinci bölümünde şairin hayatı, divanı, edebî kişiliği ve devrindeki edebî hayat tanıtılmıştır. İkinci bölümünde şairin divanından seçilen ortalama 40 şiiri ve bunların günümüz Türkçesiyle nesre çevirileri ve genel değerlendirmeleri yer almıştır. Şiir metinlerinin bulunduğu sayfanın altına şiirde yer alan ve günümüz Türkçesinde kullanılmayan kelimelerin anlamları alfabetik olarak verilmiştir. Şiir metinlerinin günümüz Türkçesiyle nesri karşı sayfada konumlandırılmıştır. Her şiirin altında şairin edebî yönü göz önünde bulundurularak yapılan genel değerlendirmelerle şiirlerin daha iyi anlaşılması ve şairin şiiri yazmaktaki kastını tespit hedeflenmiştir. Bu bölümdeki şiir metinlerinin oluşturulmasında yazmalar ve kaynak eserlerin yanı sıra şiirler üzerinde yapılan akademik çalışmalardan da istifade edilerek en doğru metnin yakalanmasına gayret edilmiştir. Bu arada şiirlerin, şairin edebî şahsiyetini en iyi yansıtanlardan seçilmesine özen gösterilmiştir.

Hem alanın uzmanlarının işine yaraması hem de farklı alandan meraklıların sıkılmadan okuyabilmeleri için şiir metinlerinin yazımında ilmî transkribe sisteminin en sade hâli tercih edilmiştir. Buna göre şiir metinlerinde uzun ünlüler için (^), hemze için (’), ayın için (‘) işareti kullanılmış; anlam karışıklığını gidermek gayesiyle de nazal n’ler “ŋ” sembolünden istifade edilerek gösterilmiştir. Ayrıca izaha ihtiyaç duyulan terim ve ifadelerin yanına nesre çeviri ve genel değerlendirme bölümlerinde yıldız (*) işareti konulmuştur. Yıldız (*) işaretli terim ve kavramlar, kitabın sonuna yerleştirilen “Motifler ve Terimler Sözlüğü”nde alfabetik listelenerek okuyucunun konu hakkında daha detaylı bilgi edinmesi amaçlanmıştır. Son olarak istifade edilen kaynakların yer aldığı “Kaynakça” verilerek eser tamamlanmıştır. Külliyatta yer alan kitaplarda birincisi şairin hayatı, ikincisi şiirlerinden seçmeler bölümünde olmak üzere iki **QR kod** kullanılmıştır. Bunlardan ilkine şairin hayatı, yakınları, mezar yeri, divanlarının kapaklarıyla ilgili görseller; ikincisine kitaba alınan şiirlerin yazmalarının olduğu görseller konulmuştur. Kitabın inceleme kısmında şaire ait şiir örnekleri verilirken (Divan: 225) şeklindeki atıflarda “Divan” ile şiirin alıntılandığı ana kaynak kastedilmiş olup rakamlar o kaynaktaki sayfa numarasını; (1/2) şeklindeki atıflarda hazırlanan eserin seçme şiirleri arasında yer alan şiir numarası ve beyit/bent numarasını göstermektedir.

Klasik Türk Edebiyatında Kadın Şairler külliyatı hazırlanırken *Osmanlı Hanedan Şairleri* çalışmamızda olduğu gibi çalışmanın her adımında çevrim içi toplantılar aracılığıyla iki grup hâlinde toplanılarak şiir metinleri istişare edilmiştir. Özellikle şairleri karışan şiirlerin ayırt edilmesi, şiir metinlerinin doğru okunması ve nesre çevirilerinde şairin kastının yakalanması için ekip çalışması yapılarak yazarlarımızın hazırladığı metinler ortaklaşa beyit beyit kontrol edilmiştir.

Bazen bir beyit üzerine saatlerce tartışılmıştır. Bu bakımdan şiir metinlerinde ciddî düzeltmeler yapıldığını ve nesre çevirilerinde de şairin kastına en yakın anlamın yakalanmaya çalışıldığını söyleyebiliriz. Dolayısıyla elinizdeki bu araştırma için ortak aklın ürünüdür diyebiliriz.

Hazırlanan bu külliyatta, klasik Türk edebiyatı alanında yetişmiş kadın şairler üzerine bugüne kadar yapılmış olan irili ufaklı her türlü çalışma incelenerek değerlendirilmiş, yeni şairler ve yeni şiirler eklenmiş, genel bir değerlendirme eşliğinde kadın şairler üzerine derli toplu ve özgün bir araştırma oluşturulmuştur. Külliyatı hazırlayan ekip bundan sonra da araştırmalarına devam edecek ve yeni bulunan malzemeler ilave edilerek külliyat her baskıda güncellenecektir. Kütüphane katalogları tamamlandıkça, yazmalar ve bilhassa mecmualar gün yüzüne çıkartıldıkça kadın şairlerin ve şiirlerinin sayısı artacaktır. Yalnızca Türkiye'de değil eski Osmanlı toprakları olan Mısır, Suriye, Irak, Azerbaycan, Bulgaristan, Yunanistan, Bosna Hersek, Libya, Fas, Cezayir, Tunus gibi ülkelerde yer alan Türkçe yazma eserlerde de ismini bilmediğimiz şairlerin yer aldığı ümidindeyiz.

Aylar süren samimi, neşeli, verimli ve mektep sıcaklığında geçen toplantılarda katkılarından dolayı meslektaşlarım Prof. Dr. Sebahat DENİZ, Prof. Dr. Ersen ERSOY, Prof. Dr. Hacı İbrahim DEMİRKAZIK, Doç. Dr. Hasan KAYA, Doç. Dr. Ümran AY, Doç. Dr. Bünyamin AYÇİÇEĞİ, Doç. Dr. Mustafa ÖZKAT ve Doç. Dr. Nusret GEDİK'e teşekkürü bir borç bilirim. Bütün bu çalışmalar benim editörlüğümde, Ümran AY'ın yardımcı editörlüğü ve organizatörlüğünde gerçekleşmiştir. Kitap kapaklarındaki çiçek motifleri Bünyamin AYÇİÇEĞİ vesilesiyle Azam Alsadat BADİEİ (Meryem BEDİEİ) tarafından, motiflerin içindeki hatlar Muhammed HOBE tarafından bu külliyata özel olarak hazırlanmıştır. Emeklerinin karşılığı olmadığını bildiğimiz sanatçılarımıza şükran borçluyuz. Son

olarak külliyatın hazırlanmasını destekleyen ve yayınlanmasını gerçekleştiren İdeal Kültür Yayıncılık'ın kıymetli Müdürü Ahmet DÜNDAR'a ve çalışmanın her safhasında titizlikle arzu ettiğimiz nitelikte bir yayın için gayret eden yayın yönetmeni Zeynep YEŞİLOVA'ya yürekten teşekkür ederim.

Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK